

SPECIFICKÉ PORUCHY CHOVÁNÍ A POZORNOSTI

Mgr. Michal Vičar

Z HISTORIE

- 1890 – William James – referoval o symptomech poruch pozornosti a chování (Principles of Psychology)
- Georg Still – poč. 20. stol. Popsal 20 případů dětí – temperamentní, vzpurné, s nedostatečnými volnými zábranami ...
- Příčinu jejich chování hledal v poškození mozku

TERMINOLOGIE

- MINIMAL BRAIN DYSFUNCTION (od poč. 60. let v anglosaské literatuře)
- LEHKÁ MOZKOVÁ DYSFUNKCE (LMD) – používal se i pro poruchy učení (prof. Matějček)
- LME – lehká mozková encefalopatie – Kučera
- 1980 – ADD – attention deficit disorder
- 1988 – ADHD
= Attention Deficit Hyperactivity Disorder
- BID – Behaviour Inhibition Disorder

Výskyt

- 3-6 % populace
- chlapci : dívky
- 3 : 1

VĚK:

- První symptomy se objevují před začátkem školní docházky
- Obtížně se diagnostikuje u dětí mladších 4 let

ETIOLOGIE

- Mezi odborníky neexistuje shoda
- Genetické faktory – přibližně polovina případů (po otci)
- Opožděné neurologické zrání
- Mozková dysfunkce (neurotransmitery)
- Prenatální a postnatální poškození
- Alergie na stravu ?
- Zvýšený spad těžkých kovů – otrava olovem
- Radioaktivita
- Vliv některých léků
- Vliv prostředí, interakce mezi dítětem a rodiči
- Osobnost dítěte

Základní symptomy ADHD

- Porucha pozornosti
- Hyperaktivita
- Impulzivita

- Projevy, které uvedeme dále, se musí objevovat doma, ve škole i na jiných místech
- Diagnostika – psychiatrické vyšetření
 - Nestačí zpráva z PPP

Příznaky

V oblasti poruchy pozornosti

- Dítě často **zapomíná**
- **Ztrácí** věci
- Problémy s **udržením pozornosti** při výuce, hře
- Dělá tzv. **chyby z nepozornosti**
- **Nepostupuje** podle instrukcí
- **Nedokončuje** úkoly

V oblasti hyperaktivity

- Dítě **nevydrží sedět** v lavici
- Provádí **bezděčné pohyby** rukama i nohama
- Často pobíhá, leze přes překážky
- Bývá velmi **hlučné** – nepřiměřeně povídavé

Příznaky

V oblasti impulzivity

- Dítě často **vykřikuje** odpověď, dříve než je dopovězena otázka
- Má **obtíže při čekání**, nedokáže stát v řadě
- Často **vyrušuje**, skáče druhým do řeči

Syndrom ADHD/ADD

- Některé ze symptomů se vyskytly **před 7. rokem** věku
- Objevují se **ve dvou či více prostředích** (domov, škola, kroužek)
- Nastávají **problémy v sociálních vztazích**

Příčiny biologické

Temperament dítěte – ovlivněn vlastnostmi CNS (centrální nervové soustavy)

Funkční porucha mozku

- drobná poranění mozku (při porodu, úraz)
- nezralá některá centra – více se projevuje u chlapců (nedonošené děti)

LDE – lehká dětská encefalopatie – drobné poškození mozku

LMD – lehká mozková dysfunkce – špatná funkce některých center v mozku

Reakce širšího okolí na dítě

- Děti jsou pokládány za **zlomyslné a nevychované**
- Jsou „**vylučovány**“ ze **školních a předškolních zařízení** pro nevhodné chování
- Mají **odklad školní docházky** (jednou i vícekrát), rodiče propadají beznadějí a volí přísné tresty, které nevykazují žádný efekt.
- To **vede ještě ke zhoršení některých nežádoucích projevů** případně i jejich upevnění

Pocity dětí

- Převládají u nich **pocity úzkosti**, nervozity - pomůže struktura, řád
- **Nerozumí svému chování**, nedělají věci naschvál
- **Těžce prožívají svůj neúspěch**, obávají se kritiky
- Nedokáží si **vybrat z podnětů ten nejdůležitější** - důležité je naučit hledat systém

Kritéria ADHD Americké psychiatrické asociace (přeložila o.Zelinková)

- přizpůsobené pro potřeby škol

A. Nejméně 6 z následujících symptomů musí u dítěte přetrvávat po dobu nejméně 6 měsíců, a to v takové intenzitě, která je nepřiměřená pro daný stupeň vývoje dítěte.

- 1) Často věnuje bedlivou pozornost detailům nebo dělá chyby z nedbalosti ve školních úkolech a při dalších aktivitách.
- 2) Často má obtíže v koncentraci pozornosti na úkoly nebo hry.
- 3) Často vypadá, že neposlouchá, co se mu/jí říká.
- 4) Často nepracuje podle instrukcí, nedokončuje práci, má nepořádek na svém místě, ve svých věcech, přičemž tyto projevy nejsou projevy opozičního chování, vzdoru nebo nepochopení instrukcí.
- 5) Často má obtíže v organizování svých úkolů a aktivit.
- 6) Často oddaluje plnění školních a domácích úkolů, které vyžadují intenzivní mentální úsilí.
- 7) Často ztrácí věci nezbytné pro školu a zájmové aktivity.
- 8) Často se nechá rozptýlit cizími podněty (nepatřící k věci).
- 9) Často je zapomětlivý v denních činnostech.

Charakteristika těchto dětí

- **Vztahová nestálost**, neschopnost důvěrného a osobního vztahu k rodičům, vychovatelům i vrstevníkům
- **Narušené vztahy k vrstevníkům**, izolace, neoblíbenost. Dítě se zdá, jakoby nemělo vztah k lidem ani ničemu živému
- **Vzdorovitost, neposlušnost**, špatná zvladatelnost, odpor k autoritám
- Porucha je často spojena s **hyperaktivitou a poruchami pozornosti** a je častější u chlapců

DOTAZNÍK

Zaškrtněte, které projevy chování jsou pro dítě charakteristické:

1. V úkolové situaci i při hře má často obtíže udržet u dané činnosti pozornost.
2. Často se zdá, že vás neposlouchá, ačkoli na něj přímo hovoříte.
3. Často nezvládne dokončit úlohu (školní práci, domácí úkol), nedokončuje práci doma.
4. Má problémy s organizací své činnosti.
5. Nerad řeší úkoly náročné na mentální aktivitu.
6. Často ztrácí své věci. (např. hračky, školní pomůcky, učebnice, tužky...apod.)
7. Často přehlédne detaily, dělá chyby z nepozornosti.
8. Při práci se snadno nechá vyrušit vnějšími podněty.
9. Často zapomíná své každodenní povinnosti.
10. Nevydrží sedět v klidu, vrtí se, hraje si s rukama, kope nohama.
11. Často vstává ze židle i v situacích, kdy se očekává, že bude sedět (např. během oběda).
12. Často pobíhá a vyskakuje v situacích, kdy je to nevhodné.
13. Je pro něj obtížné zapojit se do her a činností, které vyžadují ticho a klid.
14. Je neposedný, stále v pohybu.
15. Často příliš mluví.
16. Často vykřikuje odpověď dříve než zazní celá otázka.
17. Při hře nedovede počkat, až na něj přijde řada.
18. Často skáče druhým do řeči, naléhá na ně.
19. Výše popsané projevy chování se objevují nejméně po dobu 6 uplynulých měsíců.
20. Popsané symptomy se objevují v různém prostředí (tj. ve škole i doma).
21. Většina těchto projevů chování se objevila před 7. rokem věku.
22. Většina uvedených obtíží znesnadňuje dítěti kontakt s vrstevníky.

KRITÉRIA

Kritérium č. 1

1. Syndrom ADHD s převažující poruchou pozornosti (nejméně 6 položek)
2. Syndrom ADHD s převažující poruchou hyperaktivního, impulzivního chování (nejméně 6 položek)
3. Syndrom ADHD smíšeného typu (min. 6 položek v 1-9 a zároveň min. 6 položek v 10-18)

Kritérium č. 2

- Označení všech výroků (pokud ne, pravděpodobně to nebude ADHD)

ADHD – sceeningový dotazník k diagnostice podle Colina Terrella

Kritéria ADHD Americké psychiatrické asociace

(přeložila o.Zelinková)

- přizpůsobené pro potřeby škol

B. Alespoň 4 z následujících symptomů hyperaktivity – impulzivity přetrvávají u dítěte alespoň 6 měsíců v takovém stupni, který je neslučitelný s vývojovou úrovní dítěte.

- 1) Často třepe rukama nebo nohama, vrtí se na židli.
- 2) Často opouští místo ve třídě nebo v situaci, v níž se očekává, že zůstane sedět.
- 3) Často běhá kolem v situacích, kde je to nevhodné.
- 4) Často není schopen klidně si hrát nebo provádět klidnější činnosti ve volném čase.
- 5) Často vyhrkne odpověď, aniž si poslechne celou otázku.
- 6) Často má obtíže při stání v řadě, při hrách nebo skupinových činnostech.

- JEDNOZNAČNOST A DŮSLEDNOST
- AKTIVITY A KAŽDODENNÍ RITUÁLY
- VYVOZOVÁNÍ DŮSLEDKŮ

Ve škole:

- Útulné, harmonické a klidné prostředí
- V zorném poli dítěte udržovat pouze nezbytné pomůcky
- Pozitivně hodnotit za prokázání schopnosti, za to, co udělá dobře
- Nejsou vhodné činnosti spojené s rychlostí a závoděním
- Úkoly přiměřené věku, ale kratší
- Důraz na porozumění úkolu
- Trvat na splnění úkolu
- Rituály při sestavování průběhu hodiny
- Nácvik sociálních dovedností
- Podporovat vztahy s vrstevníky
- Význam odměny

JAK PRACOVAT S DĚTMI S ADHD

- Tělesné tresty
- Trápení hladem a žízní
- Bránění styku s rodiči a příbuznými
- Omezení osobní svobody
- Úmyslný nedostatek spánku
- Pokuty
- Podrobné osobní prohlídky
- Zabránění přístupu ke zdravotní péči

Čeho se vyvarovat

- Odepřít zábavnou aktivitu
- Přidat práci navíc (ne DÚ)
- Dát dítě brzy spát
- Poslat dítě do jeho pokoje
- Pozastavit výhody
- Odměny
- Kázeň

Vhodná opatření

Léčba

Farmakoterapie

- Metylfenidát (Ritalin)
- Tricyklická antidepresiva
- Clonidin (catapress)
- Zkušenosti s Ritalinem
- Opiový zákon
- U dětí nevzniká návyk
- Návyk nelze vyloučit u adolescentů
- Kurt Cobain

Terapeutické techniky

- Jóga
- Relaxace
- Autogenní trénink
- Řízené imaginace
- Biofeedback